

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.013>

УДК 346.2:346.5

О.М. ГОНЧАРЕНКО, д-р юрид. наук, доц., старший науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України, м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0002-0178-2003

ПРИВАТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА САМОРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗІСТАВЛЕННЯ ПОНЯТЬ

Ключові слова: приватне регулювання, господарська діяльність, саморегулювання, корпоративна соціальна відповідальність, суб'єкт господарювання, бізнес, бізнес-асоціація, політика КСВ в умовах війни.

Досліджено дискусійні питання з приводу зіставлення приватного регулювання та саморегулювання господарської діяльності, виокремлено їхні види та особливості засобів. Під приватним регулюванням слід розуміти зовнішнє (здійснюється неурядовими організаціями, бізнес-асоціаціями, саморегульованими організаціями, суб'єктами господарювання для врегулювання питань з третіми особами) та внутрішнє (створюється суб'єктами господарювання для врегулювання власної діяльності). Основними акцентами політики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) в умовах війни має бути: захист прав людини, безпека працівників (мобілізація, евакуація), організація роботи суб'єкта господарювання (відповідальність кожного працівника від керівника компанії до нижньої ланки виконавця, оплата праці, податків тощо); допомога державі, збройним силам, працівникам та іншим громадянам, припинення співпраці з контрагентами-резидентами РФ та Білорусі, вихід з ринку цих держав тощо. Збереження життя людини має бути надважливим імперативом КСВ в умовах війни.

Проблематика приватного регулювання та саморегулювання залишається актуальною як в Україні, так і за її межами. Передусім це пов'язано зі змінами моделей управління та підходів до регулювання економіки. Пандемія COVID-19, широкомасштабне російське вторгнення 2022 р. в Україну внесли свої акценти у розуміння та впровадження інструментів саморегулювання в аспекті дотримання прав людини та відповідальності бізнесу. На сьогодні можна спостерігати, що доволі фінансово затратні інструменти, пов'язані із запровадженням політики корпоративної соціальної відповідальності як саморегульованої ініціативи, стали позитивним рішенням для багатьох компаній, зокрема у більшості випадків — міжнародних. Однак і малий та середній бізнес також сприйняли сучасні загрози через запровадження на своїх підприємствах важливих соціальних ініціатив. Саме завдяки активному саморегулюванню бізнес якнайшвидше може пристосовуватися до змін в інфраструктурі, ланцюгах постачання, трудових відносинах з пра-

Цитування: Гончаренко О.М. Приватне регулювання та саморегулювання господарської діяльності: зіставлення понять. *Економіка та право*. 2022, № 2. С. 13—24. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.013>

цівниками, дотримані та захисті прав людини, охороні навколишнього природного середовища, наданні гуманітарної допомоги тощо.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику саморегулювання господарської діяльності досліджували такі вчені: О. Бакалінська, О. Беляневич, О. Вінник, R. Kontautiene, W. Hoffmann-Riem, E. Carbonara, A. Overmars, A. Ogus, S. Omarova, C. Scott, B. Sheehy, Z. Simanaviciene, Ph. Schmitter, A. Simanavicius та ін. Закордонні вчені, а саме E. Anderson, J. Bakan, I. Bartle, T. Buthe, T. Havinga, F. Cafaggi, N. Just, M. Latzer, N. Malhotra, B. Monin, M. Tomz, L. Senden, M. Scheltema, P. Vass, P. Verbruggen, D. Vogel та ін., вивчали приватне регулювання у різноманітних аспектах. Однак питанням зіставлення приватного регулювання та саморегулювання не приділено достатньо уваги.

Метою статті є зіставлення приватного регулювання та саморегулювання господарської діяльності, виокремлення їхніх видів та засобів.

Виклад основного матеріалу. Саморегулювання господарської діяльності — це складний механізм, який охоплює багато нормативних, інституційних і процедурних засобів, які розробляють та впроваджують самі суб'єкти господарювання, а також завдяки внутрішнім політикам створюють систему контролю за його дотриманням. Саморегулювання — це злагодження діяльності суб'єкта господарювання завдяки внутрішнім можливостям, які ґрунтуються на виробничих, трудових, економічних, соціальних та інших ресурсах.

Саморегулювання часто ототожнюють з приватним регулюванням, оскільки суб'єктами обох вказаних є самі учасники господарських відносин. Однак приватне регулювання — це значно ширше поняття від саморегулювання. Під саморегулювання часто розуміють ініціативи багатьох приватних суб'єктів щодо врегулювання ринку, однак не завжди ці ініціативи спрямовуються від суб'єкта господарювання, який їх і впроваджує. Часто виходить, що суб'єкт господарювання змушений доєднатися до таких приватних ініціатив, які виходять не від нього. У цьому випадку — це буде зовнішній вплив приватних ініціатив на конкретного суб'єкта саморегулювання, тобто зовнішнє приватне регулювання. Саморегулювання ж у чистому виді є саме внутрішнім самостійним регулюванням на рівні окремого суб'єкта / суб'єктів господарювання.

До інституційних інструментів саморегулювання господарської діяльності відносять саморегулювальні організації. Суб'єкти господарювання за добровільної моделі саморегулювання та за власної ініціативи створюють такі організації та, відповідно, розробляють і реалізують ті правила та практики, про які вони спільно домовилися. Однак за моделі делегованого, примусового саморегулювання суб'єкти господарювання змушені розробляти певні правила та брати на себе зобов'язання під загрозою значного державного втручання. Також за цих моделей у визначених на законодавчому рівні випадках суб'єкт господарювання зобов'язаний вступати до відповідних саморегулювальних організацій. У цьому випадку до приватного регулювання додається пряме державне регулювання діяльності саморегулювальних організацій на певному ринку. І хоча такі саморегулювальні організації мають певний обсяг дискреції у розробленні тих чи тих правил на ринку, державний вплив на їхню діяльність доволі значний.

За допомогою саморегулювання господарської діяльності можна упорядкувати та врегулювати низку суспільних відносин, належно не регламентованих або ж загалом тих, які не знайшли свого закріплення. Така ж характеристика притаманна і приватному регулюванню. Приватне регулювання, як і саморегулювання, здійснюється у межах, визначених державою. Саморегулювання господарської діяльності відображає позицію суб'єктів господарювання, їхнє бачення та потреби в регламентації. Це явище виявляється в активних, ініціативних діях суб'єктів господарювання, у прояві їхньої автономії волі.

Саморегулювання не слід ототожнювати із приватноправовим регулюванням, оскільки окремі правила регулювання на ринку можуть розроблятися не самими суб'єктами господарювання, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність, а іншими, які впливають на політику компанії, на допуск до певних комунікацій. Наприклад, торгівля за допомогою онлайн-платформи. Тому таке регулювання називають ще підтримкою правопорядку приватними силами. Тому саморегулювання — це спосіб, у який може здійснюватися приватно-правове регулювання [1, с. 70].

Під зовнішнім регулюванням прийнято розуміти державне регулювання господарської діяльності. Однак це не завжди правильно.

Адже проблематика впливу великих транснаціональних корпорацій актуалізує питання зовнішнього приватного регулювання. Тому під приватним регулювання можна розуміти два його різновиди: зовнішнє (здійснюється неурядовими організаціями, бізнес-асоціаціями, саморегулювальними організаціями, суб'єктами господарювання для врегулювання питань з третіми особами) та внутрішнє (створюється суб'єктами господарювання для врегулювання власної діяльності). Водночас варто констатувати, що розуміння місця та ролі саморегулювання господарської діяльності та його інструментів у правовій системі України визначає проблематику зрілості громадянського суспільства загалом та українського бізнесу зокрема. У цьому аспекті слід дослідити актуальне питання зіставлення саморегулювання та приватного регулювання та пов'язану з ним практику суб'єктів господарювання.

Важливим залишається вивчення наукової думки щодо цієї проблематики. Різноманітність підходів до розуміння саморегулювання, відбивається, перш за все, в генезі наукових досліджень. Саморегулювання визначається як сукупність приватних норм, які мають бути встановлені, іноді у співпраці з іншими, тими, хто ці норми виконує [2, с. 14]. Також основними суб'єктами таких режимів є як неурядові організації (НУО), так і підприємства [3, с. 1]. Однак можуть бути залучені уряди [4].

Ph. Schmitter зазначає, що саморегулювання з юридичної точки зору розглядається як приклад сучасного «корпоративізму», набуття влади групами, які не є підконтрольні політичному органу через звичайні конституційні канали [5, с. 32–62].

М. Scheltema зазначає, що приватне регулювання в багатьох випадках має самостійний зобов'язальний ефект, а також може навмисно впливати на третіх осіб [6, с. 16–31]. Науковець надає визначення поняттю «міжнародні приватні режими регулювання». На його думку, вони є міжнародними (або транснаціональними) в тому сенсі, що їхні наслідки перетинають кордони, але не конститууються у співпраці держав.

А. Ogus, Е. Carbonara говорять про «насиленіцьке саморегулювання», коли державне агентство веде переговори про впровадження окремих положень фірмами під загрозою запровадження менш пристосованих стандартів,

якщо вони не співпрацюватимуть [7, с. 250]. У цьому прикладі йдеться про саморегулювання згори. Для органів державної влади перевагами є економія коштів, а для суб'єктів господарювання — розроблення адаптованих, інноваційних правил, які є вдалішими, ніж ті, що «нав'язані» ззовні.

В аспекті цього дослідження слушно згадати про виокремлення моделей добровільного саморегулювання (*voluntary self-regulation*), що характеризується відсутністю прямого державного втручання; санкціонованого саморегулювання (*sanctioned self-regulation*), за якого приватні суб'єкти формують правила, що підлягають урядовому схваленню; обов'язкового саморегулювання (*mandated self-regulation*), за якого уряд зобов'язує приватних суб'єктів створити саморегулювальну систему [8, с. 667].

Учені стверджують, що корпоративна соціальна відповідальність є одним з видів міжнародного саморегулювання приватного бізнесу [9, с. 625]; формою корпоративного саморегулювання, інтегрованою в бізнес-модель, політика корпоративної соціальної відповідальності (далі КСВ) функціонує як механізм саморегулювання, за допомогою якого бізнес здійснює моніторинг та забезпечує його активне дотримання духу закону, етичних стандартів та національних або міжнародних норм [10], особливий вид соціального саморегулювання корпорацій в умовах глобалізації світової економіки [11, с. 15].

Проблематику приватного саморегулювання у сфері корпоративної соціальної відповідальності досліджував В. Sheehy [12]. Зокрема, дослідник уточнює різницю між різними типами саморегулювання, кодексами торгових асоціацій як приватним саморегулюванням та саморегулюванням, що підтримується урядом. Дослідження показує, що соціально відповідальна практика в бізнес-організаціях буде ефективнішою там, де вона пов'язана із зовнішніми стандартами та зовнішнім контролем. Маючи зовнішні стандарти, менеджери беруть участь не лише у місцевому управлінні, але й долучаються до важливих соціальних та міжнародно визнаних цілей [12].

Корпоративну соціальну відповідальність визначають здебільшого через політику сталого розвитку та прав людини. Відповідальність щодо дотримання прав людини — це загальний стандарт очікуваної поведінки для всіх під-

приємств, де б вони не провадили свою діяльність, підприємства можуть брати на себе виконання інших зобов'язань або здійснення практик, спрямованих на підтримання прав людини, що сприятиме їхній реалізації [13, с. 23]. Указані напрямки реалізуються як через внутрішні, так і зовнішнє приватне регулювання, яке є доволі гнучким та залежить від особливостей господарської діяльності суб'єкта. ОЕСР пропонує транснаціональним корпораціям вести соціально відповідальний бізнес, екологічна складова якого ґрунтується довкола ідеї сталого розвитку і передбачає розвиток екологічного менеджменту, екологічної освіти та турботу про наслідки впливу діяльності компаній на довкілля та на здоров'я і безпеку людей [14, с. 165–167].

Z. Simanaviciene, R. Kontautiene та A. Simanavicius акцентують на тому, що впровадження корпоративної соціальної відповідальності — це не тільки можливість для бізнесу подолати виклики економічного спаду, а й підвищити його конкурентоспроможність [15, с. 149].

D. Vogel оцінює досягнення та обмеження приватного регулювання глобальної корпоративної поведінки. Науковець зазначає, що приватне регулювання відбувається за допомогою добровільних, приватних, недержавних галузевих та міжгалузевих кодексів, що стосуються трудової практики, екологічних результатів та політики в галузі прав людини. Автор стверджує, що хоча приватне регулювання призвело до суттєвих поліпшень корпоративної поведінки, воно не може розглядатися як заміна ефективнішому здійсненню державної влади як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зрештою, приватне регулювання повинно бути інтегроване та посилене за допомогою ефективнішої державної та примусової регуляторної політики як на національному, так і на міжнародному рівнях [16].

T. Havinga розглядає питання щодо приватного регулювання безпеки харчових продуктів [17]. Науковець приходить до висновку, що огляд наявної літератури показує, що деякі умови мають важливе значення для ефективного захисту державних інтересів шляхом приватного регулювання. Зокрема, роздрібні продавці у всьому світі активно беруть участь у встановленні стандартів безпеки харчових продуктів для своїх постачальників. Тематичне дослідження регулювання безпеки харчових

продуктів голландськими роздрібними торговцями показує, що вони можуть змусити організації харчової промисловості та виробників прийняти стандарти харчової безпеки через свою економічну (ринкову) силу (*of their economic (market) power*) [18].

C. Scott, F. Cafaggi, L. Senden досліджували питання транснаціонального приватного регулювання (*TPR*), яке є ключовим аспектом сучасного управління. На перший погляд, режими *TPR* піднімають значні проблеми легітимності через ступінь відстороненості від традиційних урядових механізмів. З'явилося безліч моделей, що залучають підприємства, асоціації, фірми та неурядові організації, іноді у гібридній формі, та часто охоплюють і державних суб'єктів [19].

F. Cafaggi далі уточнює, що міжнародне приватне регулювання (*TPR*) — явище, яке зростає. Вказане створює нові ринки та усуває старі. *TPR* сприяє регулюванню наявних ринків, підвищує захист основних прав і дає змогу або забороняє громадам брати участь у глобальному формуванні правил. Позиція *TPR* та її роль регуляторного контролю продовжують зростати. *TPR* представляє нові характеристики, що відходять від звичніших форм внутрішнього саморегулювання. *TPR* відображає передачу регуляторної влади від внутрішньої до транснаціональної та від державної до приватної сфери зі значними наслідками для розподілу [19].

P. Verbruggen зазначає, що сприяння приватному регулюванню є частиною програм кращого регулювання. Програма покращення регулювання Європейського Союзу (ЄС), започаткована 2002 р., виступала за форми приватного регулювання як важливий засіб вдосконалення правотворчої діяльності ЄС. Однак з різних причин, вказує дослідник, прагнення захопити приватне регулювання як справжню відповідь уряду на політичні питання залишається паперовою реальністю [20, с. 121].

У іншій статті P. Verbruggen досліджує, наскільки наявність фонові спроможності державного регулювання — часом її називають «регулятивною горілою в шафі», яка є на його думку, необхідною передумовою для ефективного забезпечення транснаціонального приватного регулювання. Спираючись на регуляторні режими в галузі реклами та безпеки харчових продуктів, він визначає умови, за яких потенціал державного втручання може

посилити спроможність приватних суб'єктів забезпечувати транснаціональне приватне регулювання. У статті стверджується, що хоча державне втручання залишається важливим для ефективного забезпечення транснаціонального приватного регулювання, державні суб'єкти — як національні, так і міжнародні — повинні створити необхідні передумови для посилення приватного регулювання, оскільки це може також посилити їхній власний регуляторний потенціал, зокрема, в транснаціональному контексті [21, с. 531].

N. Malhotra, B. Monin та M. Tomz ставлять та розглядають у своїй статті цікаве запитання: чи передбачає приватне регулювання публічне регулювання? Автори стверджують, що фірми можуть використовувати скромні приватні нормативні акти як політичну стратегію для попередження жорсткіших державних норм. Щоб перевірити цю гіпотезу, було проведено експерименти з трьома групами, які вимагають реалізації екологічних норм: виборцями, активістами та урядовцями. Експерименти показали як кожна група реагувала на добровільні екологічні програми фірм. Найсильніший ефект, як зазначають науковці, спостерігається, коли всі компанії в галузі приєдналися до добровільних зусиль. У дослідженні зафіксовано недостатньо вивчене джерело корпоративної влади, а також висвітлено межі приватного регулювання як стратегію впливу на державну політику [22].

N. Just та M. Latzer порівнюють трансформацію державності з новим розподілом праці між державними та приватними суб'єктами регуляторного процесу, з новими інституційними формами регулювання та вказують у цьому зв'язку на тенденцію до посилення саморегулювання та спільного регулювання [23, с. 38—39].

I. Bartle та P. Vass щодо практики державного регулювання у Великій Британії висувають «нову регуляторну парадигму», яка передбачає форму регуляторної «субсидіарності», завдяки якій досягнення регуляторних результатів може бути делеговано вниз регульованим організаціям та органам саморегулювання, водночас таке делегування має компенсуватися шляхом посилення державного контролю за регулюванням, яке засноване на системах підзвітності та прозорості [24, с. 887]. Тому важливим підґрунтям розвитку саморегульованих

інституцій, виходячи із досвіду Великої Британії, є системи підзвітності та прозорості.

T. Vuthe розглядає питання про причини та наслідки приватного регулювання у світовій економіці. Автор виділяє та шукає відповіді на три запитання: 1. Як приватні органи отримують регуляторні повноваження; чому приватні регулятори забезпечують управління; і чому ці правила відповідають? 2. Хто керує світовою економікою за допомогою приватних правил? 3. Які наслідки має приватне регулювання та як приватне регулювання впливає на державні регуляторні повноваження та спроможність? [25].

W. Hoffmann-Riem зазначає, якщо тип саморегулювання структурується державою, але держава не бере участі, відповідно застосовується термін «регульоване саморегулювання» [26].

Вчені зі США зазначають, що приватне регулювання часто застосовують як «замінник державного регулювання» з чіткою метою: запобігти та уникнути державного регулювання [27]. Наприклад, Дж. Фрінас описує, як нафтові компанії зверталися до ініціатив щодо саморегулювання, щоб «відмовитись від обов'язкового регулювання» (*stave off mandatory regulation*) у випадку стягнення компенсації за розлив нафти (*concerning compensation for spills*) [28]. Також ініціативи *Coca-Cola* у галузі охорони здоров'я було розроблено «для уникнення змін регуляторних норм (запропонований податок на соду)», тому було прийнято добровільні, самоврядні корпоративні ініціативи цією компанією [29]. Як зазначає J. Vakan, подібних прикладів багато, що показує широкомасштабну корпоративну практику та адвокатування на користь приватних режимів, які стимулюються, зокрема, корпоративними інтересами, хоча і захищаються компаніями ефективніше за державні режими для захисту суспільних інтересів. Інші зарубіжні науковці також вважають, що приватні режими можуть бути ефективнішими за їхні державні аналоги [27]. Отже, у зазначених прикладах видно, що розуміння приватного регулювання відбувається на прикладі саморегульованих ініціатив щодо впровадження політик корпоративної соціальної відповідальності у транснаціональних корпораціях та окремих суб'єктах господарювання. Це справді саморегулювання, оскільки власне самі суб'єкти розробляють

певні норми та дотримуються їх, не важливо, що їх до того спонукало.

Також J. Vakan стверджує з приводу зіставлення приватного та державного регулювання, що не існує «регуляторного розриву», не має корпоративного простору, що поступово поглинає суверенітет держави, а є лише корпоративне громадянство осіб, які працюють у кількох країнах — транснаціональних корпораціях, які ніколи не є насправді транснаціональними. Однак існує також необхідність розглянути «вже чинні» обов'язкові нормативні акти, які застосовують для створення корпорацій, забезпечення їхньої діяльності та захисту їхніх інтересів. Корпорації є юридичними конструкціями, створеними лише завдяки дії державного права. Такі корпорації функціонують через внутрішні правові системи та демонструють державний суверенітет у кожному рішенні та дії, які вони застосовують [27].

Поряд з питанням саморегулювання розглядається проблема мета-регулювання, під яким розуміють: «...державне регулювання для підтримки саморегулювання бізнесу. Термін «мета-регулювання» використовувався для опису регулювання для саморегулювання різними способами. Ймовірно, найбільш відомий як регуляторний зв'язок між регулятором та регульованим бізнесом, коли регульований бізнес розробляє власні правила або підхід до отримання, а потім подає свій підхід до регулятора на затвердження» [30]. У науковій літературі зазначається: «Традиційний погляд на регулювання підкреслює дві протилежні умови: свободу і контроль. Уряд може або дозволити бізнесу на повний розсуд діяти відповідно до власних інтересів, або він може встановити положення, відмінюючи цю дискрецію, загрожуючи санкціями, спрямованими на приведення інтересів фірм у відповідність до інтересів суспільства в цілому» [31].

Загалом наукова думка у США приділяє значну увагу питанню впливу діяльності транснаціональних корпорацій на економіку та громадянське суспільство, верховенство права. Певні обмежувальні та запобіжні дії щодо приватних ініціатив як в Україні, так і в США можуть вчиняти антимонопольні органи.

Так резонансною справою в Україні є накладення штрафу на дев'ять компаній тютюнового ринку у 2019 р. Антимонопольним комітетом України. Зокрема, вказаний комітет вирішив

оштрафувати дистриб'ютора ТОВ «Тедіс Україна», чотирьох виробників тютюнових виробів і їхні підрозділи з дистрибуції на загальну суму 6,5 млрд грн. У комітеті вважають, що виробники сигарет «шляхом узгоджених дій» у 2011—2012 рр. скоротили кількість прямих контрактів з іншими дистриб'юторами на користь компанії «Тедіс Україна» [32]. Такі узгоджені дії можуть бути проявом протиправного саморегулювання, тому і для приватного регулювання, і для саморегулювання важливим є межі, встановлені відповідно до законодавства держави.

Однак Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду 02.02.2021 у справі № 910/17891/19 скасував судові рішення попередніх судових інстанцій та ухвалив нове рішення, яким задоволено касаційну скаргу ТОВ «Тедіс Україна» про визнання недійсним рішення Антимонопольного комітету України від 10.10.2019 № 697-р «Про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу» в частині, що стосується цього товариства (3,4 млрд грн). Також недійсним рішення було визнано у частині: визнання дій товариства з обмеженою відповідальністю «Тедіс Україна» порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим п. 5 ч. 2 ст. 6 та п. 1 ст. 50 Закону України від 11.01.2001 № 2210-III «Про захист економічної конкуренції», у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються обмеження доступу інших суб'єктів господарювання (покупців) на ринок первинного продажу виробниками сигарет (п. 1 резолютивної частини); зобов'язання товариства з обмеженою відповідальністю «Тедіс Україна» припинити порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зазначене в пункті 1 цього рішення (п. 11 резолютивної частини) [33].

Отже, проаналізувавши думки закордонних науковців (переважно з держав ЄС, Великої Британії та США), можна дійти висновку, що розуміння змісту приватного регулювання, саморегулювання господарської діяльності еволюціонувало від винятково внутрішнього регулювання у межах однієї держави до транскордонного міжнародного приватного регулювання. Глобальна підтримка саморегулювальних інструментів уособлюється корпоративною соціальною відповідальністю та іншими уні-

версальними ініціативами для бізнес-спільноти. Питання ж регуляторного контролю за приватним регулювання залишається відкритим.

Для України на сьогодні є важливим перебудова економіки на військові рейки, тобто перехід до економіки військового типу. Такий устрій передбачає більше втручання держави у економічну діяльність суб'єктів господарювання. Тому виникає запитання: чи можливе саморегулювання господарської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану? На це є однозначна відповідь — так є. Зокрема, це стосується питань корпоративної соціальної відповідальності. В умовах війни державне регулювання та саморегулювання господарської діяльності також варто розглядати як невід'ємні явища. Міжнародний бізнес має відмовитися від ринку рф, виходячи з міркувань права та етики, оскільки діяльність у рф — це фінансування війни, масових вбивств та окупації, знищення майна та активів суверенної держави та мирного населення, а також репутаційні втрати компанії та розслідування, санкції, репарації проти неї за колабораціонізм з державою-терористом та її резидентами. Політика КСВ компаній в умовах війни може охоплювати не лише припинення діяльності у державі-агресорі, покращення ситуації (надання гуманітарної допомоги), а й припинення співпраці з компаніями, які не вийшли з ринку держави-агресора. Також має бути додана обов'язкова перевірка компаній, з якими укладаються договори, з питань співпраці з ворогом.

Важливим напрямом щодо вивчення питання зіставлення саморегулювання та приватного регулювання є цифрова економіка.

О.М. Вінник зазначає: «Цифрова економіка потребує правил взаємодії..., що включають нормативно-правове регулювання та засоби саморегулювання, в тому числі договори, установчі документи цих осіб, акти саморегулювних організацій, правила ділового обороту, формування яких в цифровій сфері лише починається» [34, с. 34—35]. Такими інструментом у цифровій економіці є також корпоративна соціальна відповідальність, яка передбачає реалізацію саморегулювних політик щодо різних напрямів: соціального забезпечення працівників, розвитку інфраструктури, охорони навколишнього середовища. Сучасним трендом є закріплення політик щодо сталого роз-

витку. Звичайно, завданням держави є створення правового поля діяльності таких суб'єктів та запобігання їхнього впливу на національні системи, який подекуди стали називати «приватними урядами» або «приватним управлінням» [35].

Слід відмітити, що багато українських компаній у своїй діяльності запроваджують різні інструменти КСВ, однак:

- 1) не мають практики окремо відділяти таку діяльність компанії від інших видів діяльності;
- 2) публічно не розповідають про позитивну практику компанії щодо КСВ;
- 3) не мають відокремлених підрозділів, які б працювали у напрямі реалізації політики КСВ. Указаному є кілька причин, зокрема дороговизна підтримки інструментів КСВ та недостатнє розуміння потреби висвітлення практики КСВ.

Окрім того, пандемія *COVID-19* сповільнила глобальний економічний розвиток та прогрес із досягнення Цілей сталого розвитку-2030, які є змістовними та інституційними складовими політик КСВ. У цьому аспекті слушною є думка О. Уварової, яка стверджує, що країни з регуляторними моделями, що охоплюють стандарти відповідальної ділової поведінки, з більшою ймовірністю ефективно збалансують інтереси конкурентів, різних недержавних суб'єктів у суспільстві, та запропонують гнучкіші та ефективніші інструменти реагування на глобальні загрози [36, с. 253].

Пандемія внесла корективи щодо розвитку інституційних політик КСВ кампаній в Україні, зокрема щодо реалізації благодійних практик: закупівля медичного обладнання та медикаментів. Так, спостерігаємо ситуацію по регіонах, де працюють великі суб'єкти господарювання, які вклали кошти у розвиток медичної системи на рівні окремої територіальної громади. Тобто, пріоритети змінювалися: якщо раніше одним із пріоритетів, наприклад, був розвиток інфраструктури, то за пандемії — медичне забезпечення населення та працівників.

Однак для ІТ-сфери КСВ навпаки стала значнішим пріоритетом у діяльності. Це пояснюється останніми дослідженнями інституту *Capgemini*, який стверджує, що вуглецевий слід у сфері ІТ зростає найшвидше. Сталі ІТ-компанії є найважливішим елементом відновлення після пандемії та основою екологічного майбутнього [37].

КСВ — це не тільки зобов'язання бізнесу щодо захисту навколишнього середовища, а це також процеси, пов'язані із дотриманням високих стандартів захисту прав споживачів, прав працівників підприємства. Цифрова економіка ґрунтується на чітко визначених стандартах здійснення певних технологічних схем, що розробляються у більшості саморегульованими інституціями, самими суб'єктами господарювання. Відбувається створення саморегульованих організацій у нових сферах, галузях, видах економічної діяльності.

Децентралізація та дерегулювання є процесами, які цифрова економіка допомагає впровадити завдяки певним специфічним засобам, пов'язаним із застосуванням сучасних інформаційних технологій. КСВ у цифровій економіці також виступає як одна із стратегій ведення бізнесу соціально відповідальними підприємцями [38, с. 22]. Тому важливим буде саме імплементація у саморегульований процес КСВ форматів, пов'язаних із цифровою економікою. КСВ може реалізуватися у діяльності суб'єктів господарювання цифрової економіки шляхом розвитку інституційної системи, зокрема створення саморегульованих організацій (біржі криптовалют тощо), які б впроваджували ідеї сталого розвитку та захисту прав працівників та споживачів.

Вказуючи на недоліки цифровізації, варто зазначити, що одним із запобіжників їхнього усунення може бути розроблення етичних кодексів компаніями, які працюють у сфері надання послуг ІТ-технологій або/та використовують цифровізацію. Етичні кодекси, кодекси поведінки є саморегульованими інструментами, які також можуть прийматися як зовнішні, так і внутрішні приватні зобов'язання. Тому залежно від суб'єкта / суб'єктів прийняття можна виокремити: кодекси етики в окремій галузі цифрової економіки; кодекси етики окремої професійної спільноти; етичні кодекси (кодекси професійної етики) окремого суб'єкта господарювання. Саме останній різновид може слугувати прикладом «беззаперечного» саморегулювання.

Розроблення етичних кодексів (кодексів професійної етики, кодексів поведінки у певній галузі цифрової економіки) є важливим інструментом добросовісності та добрих практик у цифровій економіці.

Приватні стандарти, добра практика та саморегулювання.

Держави — члени Світової Організації Торгівлі (далі СОТ) узяли на себе зобов'язання щодо лібералізації торгівлі, поширення національного режиму та режиму найбільшого сприяння. Тому приватні стандарти створюють бар'єр для іноземної експансії.

На сьогодні навіть СОТ не дає відповіді на питання щодо правомірності застосування суб'єктами господарювання тих чи інших стандартів. Попри те, що термін «приватні стандарти» може охоплювати будь-які стандарти, розроблені особою, не пов'язаною з урядом, характеристика може бути оманливою. На багатьох форумах термін «приватний» може сприйматися як «менший», «корисливий» або «не в інтересах громадськості» [39]. Та усе ж таки їхніми розробниками та реалізаторами можуть бути суб'єкти господарювання, саморегульовані організації, міжнародні неурядові організації.

Добру практику можна віднести до процедурних засобів саморегулювання разом із самосертифікацією, добровільною сертифікацією, добровільною оцінкою діяльності, самоконтролем, елементами комплаєнсу тощо. У найширшому розумінні вказані засоби становлять систему приватних стандартів, які можуть різнитися від держави до держави. Можуть застосовуватися по одинці або у системі. Приватні стандарти в окремій галузі, виді господарської діяльності можуть охоплювати та поєднувати різні засоби саморегулювання [40, с. 173].

Приватні стандарти та добру практику в одному випадку можна віднести до «чистих» саморегульованих інструментів, а в іншому — до зовнішнього приватного регулювання. Зокрема, до останніх можна віднести сертифікацію за приватними стандартами Міжнародної асоціації учасників органічного виробництва. У цьому випадку здійснюється добровільна сертифікація за приватними стандартами неурядової організації, вплив якої у цій сфері є вагомим. Іншим прикладом є різноманітні стандарти *ISO*, які також можна віднести до зовнішнього приватного регулювання. *Eurep-GAP* — це приватний стандарт безпеки харчових продуктів, встановлений великими європейськими роздрібними торговцями, вплив якого здійснюється не тільки на розробників, а й на виробників харчових продуктів тощо.

Активно впроваджуються керівництва Міжнародної організації стандартизації. Так, вказана організація розробила Міжнародний стандарт *ISO 26000* — це керівництво із соціальної відповідальності, опубліковане 28.10.2010 [41]. За даними організації, «ISO 26000: 2010 надає керівництво всім типам організацій, незалежно від їх розміру або місцезнаходження...» [42]. Суб'єкти господарювання на основі аналізу відповідних ризиків можуть розробляти свою комплаєнс-політику, відповідно до якої діють і здійснюють контроль, згідно з якою можуть накладати певні обмеження щодо власної діяльності.

Висновки. Під приватним регулюванням можна розуміти два його різновиди: зовнішнє (здійснюють неурядові організації, бізнес-асоціації, саморегулювальні організації, транснаціональні корпорації тощо) та внутрішнє приватне регулювання (саморегулювання у чистому виді, на рівні конкретного суб'єкта господарювання).

Приватне регулювання для суб'єктів господарювання може розглядатися як зовнішнє регулювання. Суттєвий вплив приватного регулювання відбувається завдяки діяльності недержавних організацій, саморегулювальних організацій, які можуть розробляти етичні кодекси, приватні стандарти, визначати добру практику тощо. На відміну від зовнішнього приватного регулювання, внутрішнє саморегулювання спрямоване саме на внутрішню організацію суб'єкта господарювання, тому «беззаперечним» саморегулюванням є індивідуальний рівень конкретного суб'єкта.

Сутнісне розуміння саморегулювання «від джерел» означає самостійне регулювання суб'єктом господарювання своєї господарської діяльності. Звідси найіманентнішою формою є добровільне саморегулювання, яке полягає у власній ініціативі щодо розроблення, упровадження та контролю над правилами поведінки. Примусове саморегулювання відбувається із залученням органів державної влади, тому має певні вади в аспекті добровільності вступу до певної саморегулювальної організації або ж добровільності розроблення правил діяльності на певному ринку.

На сьогодні відбулося розширення розуміння поняття «саморегулювання» до ємнішого «приватного регулювання» саме через діяльність неурядових організацій, бізнес-асоціацій, транскордонних юридичних осіб.

Транснаціональні корпорації, які у межах своєї діяльності також здійснюють приватно-правове регулювання та навіть можуть впливати на споживачів, що залишаються не захищеними перед такими корпораціями у разі відсутності належного ефективного державного регулювання.

Враховуючи перманентну війну з 2014 р. та її етапи — повномасштабне вторгнення з 24.02.2022 російської федерації на територію України та перспективи подальших воєнних дій доцільно запропонувати суб'єктами господарювання виокремлення політик КСВ в таких умовах. Основними акцентами відповідних політик має бути захист прав людини в умовах війни, безпека працівників (мобілізація, евакуація, релокація), організація роботи суб'єкта господарювання (відповідальність кожного працівника від керівника компанії до нижньої ланки виконавця, оплата праці, податків тощо); допомога державі, збройним силам, працівникам та іншим громадянам, припинення співпраці з контрагентами-резидентами рф та білорусі, з тимчасово окупованими рф територіями, вихід з ринку цих держав тощо. Збереження життя людини має бути надважливим імперативом КСВ в умовах війни.

Політики КСВ охоплюють також обов'язкове дотримання законодавства та міжнародних норм. Ці норми та принципи, які стосуються війни, відомі, зрозумілі — це дотримання міжнародного миру та правопорядку, які передбачені багатьма міжнародними угодами. Водночас, виходячи із загальних положень ведення етичного бізнесу, війна — це порушення усіх прав людини, охоплюючи основне — право на життя, тому працювати у країні-агресорі — це порушення не тільки етики ведення бізнесу, а й встановлених норм міжнародного права та національних законодавств держав.

Перспективи подальших досліджень. Практика КСВ та етичних кодексів в українських компаніях буде продовжувати розвиватися. У багатьох випадках її потенційний розвиток та інтенсивність залежить від усвідомлення суб'єктами господарювання їхньої потреби та загалом від становлення самого свідомого українського громадянського суспільства. Тому перспективними напрямками подальших наукових досліджень у аспекті правового забезпечення КСВ та етичних кодексів в Україні має стати вивчення уже набутих позитивних практик та

їхнє юридичне закріплення українськими компаніями. Саме такий досвід є найіманентнішим для імплементації як на регіональному, так і національному рівнях. Подальших наукових

розроблень в Україні вимагає питання міжнародного (транскордонного) приватного регулювання, особливо в аспекті ризиків, контролю та взаємодії із державним регулюванням.

REFERENCES / СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Honcharenko O.M. Teoretyko-pravovi zasady samorehulivannia hospodarskoi diialnosti: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.04. NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F.H. Burchaka NAPrN Ukrainy. Kyiv, 2020. 489 p. [Гончаренко О.М. Теоретико-правові засади саморегулювання господарської діяльності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2020. 489 с.]
2. Overmars A.G.D. Effecten van gedragscodes: twee recente cases. *Bestuurswetenschappen*. No. 65-4. Augustus 2011. P. 14-31.
3. Scott C. Cafaggi F. & Senden L. The Conceptual and Constitutional Challenge of Transnational Private Regulation. *Journal of Law & Society*. 2011. Vol. 38. Iss. 1. P. 1-28. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2011.00532.x> 4. OECD Guidelines for Multinational Enterprises. URL: <http://mneguidelines.oecd.org/partners-stakeholders.htm> (дата звернення: 10.04.2022).
5. Schmitter P. Neo-corporatism and the State. In Wyn Grant (ed.), *The Political Economy of Corporatism*. London: Macmillan, 1984. P. 32-62.
6. Scheltema M. Balancing Public and Private Regulation. *Utrecht Law Review*. 2016. Vol. 12. Iss. 1. P. 16-31. <http://doi.org/10.18352/ulr.323>
7. Ogus A., Carbonara E. Self-regulation: F. Parisi (ed). *Production of Legal Rules*, Cheltenham: Edward Elgar, 2011. P. 228-252.
8. Omarova S. Rethinking the Future of Self-Regulation in the Financial Industry. *Brooklyn Journal of International Law*. 2010. Vol. 35. Iss. 3. P. 666-706.
9. Sheehy B. Defining CSR: Problems and Solutions. *Journal of Business Ethics*. 2015. Vol. 131. Iss. 3. P. 625-648. <http://doi.org/10.1007/s10551-014-2281-x>
10. Corporate social responsibility. CSR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org> (дата звернення: 16.04.2022).
11. Bakalinska O.O. Pravyla profesiinoi etyky ta korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti yak instrumenty samorehulivannia korporatsii. *Korporatyvne pravo Ukrainy ta krain Yevropeiskoho Soiuzu: novely zakonodavstva: zb. nauk. prats za materialamy XVI Mizhnar. nauk.-praktych. konf.* (6-7 zhovt. 2017 r., m. Ivano-Frankivsk). NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F.H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 2017. P. 15-17 [Бакалінська О.О. Правила професійної етики та корпоративної соціальної відповідальності як інструменти саморегулювання корпорацій. *Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства: зб. наук. праць за матеріалами XVI Міжнар. наук.-практич. конф.* (6—7 жовт. 2017 р., м. Івано-Франківськ). НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2017. С. 15—17].
12. Sheehy B. Understanding CSR: An Empirical Study of Private Regulation. *Monash University law review*. 2012. Vol. 38. P. 103-127.
13. Kerivni printsypy shchodo biznesu i prav liudyny: Realizatsiia Ramkovoї prohramy Orhanizatsii Obiednanykh Natsii "Zakhyst, povaha i zasoby zakhystu". Pereklad: Kateryna Buriakovska, Yuliia Razmietaieva, Olena Uvarova, Dmytro Filipyskyi. Za zah. red. Oleny Uvarovoї. Kharkiv: Pravo, 2018. 80 p. [Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту». Переклад: Катерина Буряковська, Юлія Разметаєва, Олена Уварова, Дмитро Філіпський. За заг. ред. Олени Уварової. Харків: Право, 2018. 80 с.]
14. Iliina N.V. Paradyhmalni transformatsii korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v umovakh hlobalnykh protsesiv. *Biznes Inform.* 2012. No. 10. P. 165-169 [Ільїна Г.В. Парадигмальні трансформації корпоративної соціальної відповідальності в умовах глобальних процесів. *Бізнес Інформ*. 2012. № 10. С. 165—169].
15. Simanaviciene Z., Kontautiene R., Simanavicius A. Assumptions of Corporate Social Responsibility as Competitiveness Factor. *Montenegrin Journal of Economics*. 2017. Vol. 13. Iss. 3. P. 149-160.
16. Vogel D. The Private Regulation of Global Corporate Conduct: Achievements and Limitations. *Business & Society*. 2010. Vol. 49. No. 1. P. 68-87. <https://doi.org/10.1177/0007650309343407>
17. Havinga T. Private Regulation of Food Safety by Supermarkets. *Law & Policy*. 2006. Vol. 28. Iss. 4. P. 515-533. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9930.2006.00237.x>
18. Scott C., Cafaggi F., Senden L. The Conceptual and Constitutional Challenge of Transnational Private Regulation. *Journal of Law and Society*. 2011. Vol. 38. No. 1. P. 1-19. URL: <https://www.jstor.org/stable/23030394> (дата звернення: 16.04.2022).
19. Cafaggi F. A Comparative Analysis of Transnational Private Regulation: Legitimacy, Quality, Effectiveness and Enforcement. EUI Working Paper LAW 2014/15. 72 p. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2530516>

20. Verbruggen P. Private regulation in EU better regulation: Past performance and future promises. *European Journal of Law Reform*. 2017. Iss. 1-2. P. 121-140. <https://doi.org/10.5553/EJLR/138723702017019102007>
21. Verbruggen P. Gorillas in the closet? Public and private actors in the enforcement of transnational private regulation. *Regulation and Governance*. 2013. Vol. 7. Iss. 4. P. 512-532. <https://doi.org/10.1111/rego.12026>
22. Malhotra N., Monin B., Tomz M. Does Private Regulation Preempt Public Regulation? *American Political Science Review*. 2018. Vol. 113. Iss. 1. P. 19-37. <https://doi.org/10.1017/S0003055418000679>
23. Just N., Latzer M. Self- and Co-Regulation in the Mediamatics Sector: European Community (EC) Strategies and Contributions towards a Transformed Statehood. *Knowledge, Technology & Policy*. 2004. Vol. 17. Iss. 2. P. 38-62.
24. Bartle I., Vass P. Self-Regulation Within the Regulatory State: Towards a New Regulatory Paradigm? *Public Administration*. 2007. Vol. 85. Iss. 4. P. 887-899. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2007.00684.x>
25. Buthe T. Special Issue: Private Regulation in the Global Economy (October 28, 2010). *Business and Politics*. 2010. Vol. 12. No. 3. URL: <https://ssrn.com/abstract=1704686> (дата звернення: 16.04.2022).
26. Hoffmann-Riem W. *Modernisierung in Recht und Kultur*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2001. 364 p.
27. Bakan J. The Invisible Hand of Law: Private Regulation and the Rule of Law. *Cornell International Law Journal*. 2015. Vol. 48. Iss. 2. P. 279-300. URL: <http://scholarship.law.cornell.edu/cilj/vol48/iss2/1> (дата звернення: 14.04.2022).
28. Jedrzej G. Frynas. Corporate Social Responsibility or Government Regulation? Evidence on Oil Spill Prevention. *Ecology and Society*. 2012. Vol. 17. Iss. 4. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05073-170404>
29. Waters R. Coca-Cola's "Frank Statement" A Slick Move To Stave Off Regulation. *Forbes*. May 21, 2013. URL: <https://www.forbes.com/sites/robwaters/2013/05/21/coca-colas-frank-statement-a-slick-move-to-stave-off-regulation/?sh=1c70945313f0> (дата звернення: 14.04.2022).
30. What is meta-regulation? *META-REGULATION IN PRACTICE*. URL: <https://meta-regulation.com/about/> (дата звернення: 12.03.2022).
31. Coglianesi C., Mendelson E. Meta-Regulation and Self-Regulation. *The Oxford Handbook of Regulation. Business and Management, Government and Law, Social Issues*, 2010. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199560219.003.0008>
32. Kucherenko S. Antymonopolnyi komitet proty tiutunnykiv: shcho stalosia iz spravoiu pro kartelnu zmovu na 6,5 miliarda. *Ekonomichna pravda*. 26.06.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/06/26/662295/> (дата звернення 11.04.2022) [Кучеренко С. Антимонопольний комітет проти тютюнників: що сталося із справою про картельну змову на 6,5 мільярда. *Економічна правда*. 26.06.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/06/26/662295/>].
33. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі No. 910/17891/19 від 02.02.2021. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94642977> (дата звернення 11.12.2021) [Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 910/17891/19 від 02.02.2021. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94642977>].
34. Vinnyk O.M. *Pravove zabezpechennia tsyfrovoi ekonomiky ta elektronnoho biznesu.: NDI pryvatnoho prava i pidpryemnytstva imeni akademika F.H. Burchaka NAprN Ukrainy*. Kyiv, 2018. 210 p. [Вінник О.М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2018. 210 с.].
35. Anderson E. *Private Government: How Employers Rule Our Lives (and Why We Don't Talk about It)*. The University Center for Human Values Series. *Princeton University Press*, 2017. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctvc775n0>
36. Uvarova O. Business and Human Rights in Times of Global Emergencies: Comparative Perspective. *Comparative Law Review*. 2020. Vol. 26. P. 225-253. <https://doi.org/10.12775/CLR.2020.009>
37. Sustainable IT is the backbone of a greener future. 2021. URL: <https://www.capgemini.com/research/sustainable-it> (дата звернення: 10.04.2022).
38. Honcharenko O. Korporativna sotsialna vidpovidalnist ta tsyfrova ekonomika. *Pravove zabezpechennia sotsialno oriyentovanoi ekonomiky: Materialy kruhloho stolu* (27 kvit. 2021 r.). Vidp. red. N.A. Mazaraki. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. Kyiv, 2021. P. 22. [Гончаренко О. Корпоративна соціальна відповідальність та цифрова економіка. *Правове забезпечення соціально орієнтованої економіки: Матеріали круглого столу* (27 квіт. 2021 р.). Відп. ред. Н.А. Мазаракі. Київ. нац. торг.-ekon. ун-т. Київ, 2021. С. 22].
39. ISO brochure: international standards and private standards. *EngineerLive*. 21st February 2013. URL: <https://www.engineerlive.com/content/22478> (дата звернення: 07.04.2022).
40. Honcharenko O. Dobra praktyka yak zasib samorehulivannia. *Pravove zabezpechennia rynkovykh vidnosyn v umovakh hromadianskoho suspilstva: zb. nauk. prats*. Iss. 3. Naukovo-doslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpryemnytstva imeni akademika F.H. Burchaka Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. Kyiv, 2020. P. 173. [Гончаренко О. Добра практика як засіб саморегулювання. *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства: зб. наук. праць*. Вип. 3. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Київ, 2020. С. 173].
41. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/home.html> (дата звернення: 10.04.2022).
42. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html> (дата звернення: 10.04.2022).

Received / Надійшла 27.04.2022

O.M. Honcharenko

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0178-2003

PRIVATE REGULATION AND SELF-REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITY: COMPARISON OF CONCEPTS

The article examines the issues of comparison of private regulation and self-regulation of economic activity, highlights their types and features of means. Private regulation should be understood as: external (carried out by non-governmental organizations, business associations, self-regulatory organizations, business entities to resolve issues with third parties) and internal (created by business entities to regulate their own activities). Understanding the content of private regulation, self-regulation of economic activity has evolved from internal regulation within one state to cross-border international private regulation. Global support for self-regulatory tools is reflected in corporate social responsibility (CSR) and other universal initiatives for the business community. There was an expansion of understanding of the concept of “self-regulation” to a more capacious “private regulation” through the activities of non-governmental organizations, business associations, cross-border legal entities. The issue of regulatory control within private regulation remains open. Unlike external private regulation, internal self-regulation is aimed at the implementation of the internal organization of the entity, so the “undisputed” self-regulation is the individual level of a particular entity. Private regulation as well as self-regulation is carried out within the limits set by the state. Self-regulation should not be equated with private law regulation.

The main emphases of CSR policies in wartime should be: protection of human rights, safety of workers (mobilization, evacuation), organization of the business entity (responsibility of each employee from the head of the company to the lower level of the executor, wages, taxes, etc.); assistance to the state, armed forces, employees and other citizens, termination of cooperation with resident counterparties of the Russian Federation and Belarus, withdrawal from the market of these states, etc. Saving human life must be a crucial CSR imperative in wartime.

Keywords: private regulation, economic activity, self-regulation, corporate social responsibility, economic entity, business, business association, CSR policy in wartime.